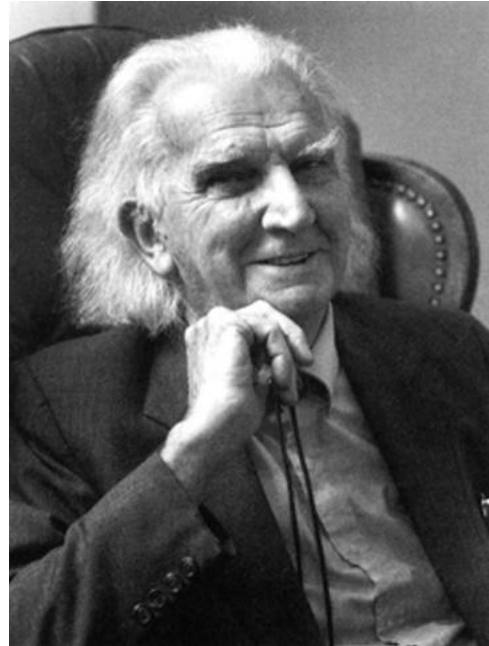

Perjanica dolazećeg doba – O naučnom doprinosu Keneta Boldinga

Život i opšteidejni profil

- Kenet Evert Bolding (1910-1993) – ekonomista, sociolog, pesnik, mirovni aktivista, filozof, ekolog, posvećeni kveker, suosnivač Opšte teorije sistema, mistik
- Rođen u Liverpulu, diplomirao na Oksfordu, magistrirao i doktorirao u Americi
- Dobitnik deset počasnih doktorata (za ekonomiju i sociologiju), predsednik 6 udruženja (između ostalih, Američkog udruženja ekonomista), direktor u Institutu za bihevioralnu nauku, lauretat prestižnih nagrada za životno delo, nosilac Džon Bejts Klark medalje
- Smatrao da postoji samo jedna društvena nauka, da se ona bavi ljudskim ponašanjem i da je svaki visoko specijalizovani stručnjak uskraćen za mnoge uvide
- Razvio *evolucioni pristup u ekonomiji*, poznat po holističkom viđenju nauke
- Važio za univerzalnog naučnika, visoko inteligentan, cenjen u matematičkim, ekonomskim, filozofskim, politikološkim, ali i umetničkim i humanitarnim krugovima
- Profesor na univerzitetima u Koloradu i Mičigenu, napisao više od 30 knjiga i više stotina naučnih radova, izuzetno plodan autor u bar 3 naučne oblasti
- Muž Elize Bolding, mirovne aktivistkinje i doktora sociologije, čuvene po doprinosu u istraživanju mira, razvoja, roda i fenomena militarizma
- Celokupno ljudsko ponašanje (po Boldingu) je deo šireg sistema međupovezanosti – da bismo razumeli, npr. ekonomsko ponašanje, moramo imati u vidu čitav sistem globalnog društva, kako u materijalnoj tako i u duhovnoj dimenziji
- Bez nove društvene nauke, ljudska vrsta će izumreti
- Bavio se i futurologijom, umro kao optimista kad je u pitanju razvoj čovečanstva
- Ideja o *psihičkom kapitalu* (sećanje, osećanja i mišljenja povezana sa prošlim uspesima, dostignućima i priznanjima)

- Negativni psihički kapital je snažna motivišuća sila
- Paralele između ekonomije i evolucije – obe su deo šireg sistema i procesa koji se odvija mutacijom i selekcijom
- Napredak ljudskog znanja usložnjava ekonomske procese – ekonomske i finansijske institucije su samo mašinerija kroz koju se znanje izražava
- Puno je polagao na ekologiju, ekosistem, socijalni sistem i govorio je da je *"sve povezano sa svačim"*.
- U ekonomiji, Bolding je bio jedan od retkih anglosaksonskih stručnjaka koji je tržišnim eksternalijama davao važno mesto; psihološki, biološki, geografski i drugi sistemi imaju veliki uticaj na ekonomski sistem
- Tvrdio da ekonomisti ne mogu potpuno predvideti privredne i finansijske tokove jer i samo njihovo predviđanje utiče da se oni promene!
- Napisao "Ekonomiju mira", pisao i o mikroekonomiji – fokusirao se na preduzeće kao relativno zatvoren sistem
- Blizak prijatelj Anatola Rapoporta
- Duboko je mrzeo rat i bio strogi hrišćanin; u ekonomiji zastupao klasično shvatanje, uz dozu kejnzijanizma i sopstvene ideje iz teorije sistema i evolucionizma (Rapoport)
- *"Stvari su takve kakve jesu jer su krenule tim putem"*
- Kenet Bolding je u sociologiji dao najveći doprinos u razradi pojma moći, a doprineo je i razumevanju društvenih funkcija i uloga
- U njegovim radovima implicitno se nazire podela na tvrdu i meku moć; tvrdu moć on zove *"moć pretnje"* (threat power). Meku moć, s druge strane, Bolding deli na *moć razmene* (exchange power - ono što možemo učiniti zauzvrat suparniku, da bismo ga ubedili da ispoštuje naš interes), i *moć integracije* (integrative power - sposobnost da ubedimo nekoga da smo u pravu i da imamo zajedničko rešenje koje transformiše ono oko čega je sukob nastao). Naravno, on savetuje da se integrativna moć koristi što je češće moguće.
- Knjiga *"Tri lica moći"* izlazi krajem osamdesetih. U njoj ponovo opisuje tri vrste moći (moć pretnje, moć razmene, integrativna moć), s tim što moć razmene sada naziva prosto ekonomskom moći. *"Potrebni su i štap, i šargarepa, i zagrljaj. Ali zagrljaj je najvažniji"*. Po Boldingu, osnivači svetskih religija imali su samo integrativnu moć, ali je njihovo delo značajnije od bilo kog vojskovođe u istoriji. Vojne izdatke on naziva rakom ekonomije.

- Mnogi kažu da je čitav njegov opus bio namenjen potencijalnom smanjenju šanse da dođe do nuklearnog rata, koga se on dramatično plašio. To je zbog toga što je "voleo čitav svet", i nadao se možda i teleološkom razvoju, uzevši u obzir njegove verske poglede, ali i interesovanje za evoluciju, geografiju, kulturu, čovečanstvo uopšte
- U delu "Svet kao totalni sistem", Kenet izlaže gotovo celokupni svoj pogled na društvene podsfere, pojašnjavajući psihološke, ekonomske, vojne, demografske i druge tipove sistema koji na planeti kao celini postoje. Podela ljudske vrste na političko-ekonomsko-vojne zajednice predstavlja izazov njenom opstanku. Bolding je naglašavao integraciju psiholoških, kulturnih, antropoloških i drugih karakteristika u određenom prostornom rasporedu, što je puno koristilo demografiji i društvenoj i ekonomskoj geografiji. Idealni svet, po njemu, bi sadržao oko 500 država (često sa prirodnim granicama), nesuverenih (onih koji nisu konačne instance odlučivanja) ali relativno nezavisnih, u stabilnom miru sa drugima.
- Bolding se nada svetskoj vladi, kao evolutivnom ozbiljenju sveta kao totalnog sistema
- Nezaobilazan je za utemeljenje humane geografije, i jedan od pionira misli o globalizaciji; smatrao je da je nužno da svet postane integrisan
- U mnogim knjigama vrlo retko citirao i koristio tuđu literaturu, pa je optuživan da je previše autističan i da živi u svojim klasifikacijama i teorijama
- Pisao previše literarnim stilom; inače, autor je nekoliko zbirki pesama, najviše soneta
- Razvio vrlo obuhvatan sistem mišljenja, gotovo filozofiju istorije koja se odlikuje sintezom uvida iz evolucione biologije, liberalne ekonomske teorije, religijskih učenja
- Smatrao je da je pojam potrebe koristan u ekonomiji i društvenim naukama, a ne samo pojmovi želje i potražnje. Pojam potražnje nailazi na epistemološke probleme. Određeni minimum mehaničkih, hemijskih, bioloških i socioloških preduslova je potreban svakom sistemu da normalno funkcioniše. Ljudi, kao i automobili ili biljke, imaju određene potrebe; neke od njih mogu sami uvek zadovoljavati, za neke im je potrebna pomoć profesionalca. Jedna je stvar šta čoveku treba, a druga je stvar percepcija te potrebe. Nekad organizam ne može znati kako da zadovoljava svoju potrebu (lekar bolje zna od pacijenta kako se on leči); ipak, ne može se prepustiti sve profesionalcima jer se time gubi autonomija ličnosti. Potrebe održanja homeostaze (potrebe profesionalnog izbora) nisu jedine, jer se sistemi suočavaju sa problemom starenja (promene stanja koje se želi sačuvati – to je normalno, poželjno). Nema nekog jedinstvenog pojma potrebe. Važno je promišljati koncepte potrebe i potražnje, zajedno, paralelno, ali i biti svestan njihovih ograničenja i društvenih posledica. Ne može se dati potpuno poverenje ni potrebama ni željama, ni pravima

- U političkoj nauci, izazvao kontroverze svojim hipotezama da: 1) sve osobine koje čoveku pomažu da dođe do moći, onemogućavaju mu da je ispravno koristi (sumorna teorija, *theory of dismal*); i 2) sve što vlast čini da pomogne ljudima zapravo im šteti, i obrnuto (zakon političke ironije, *law of political irony*).
- Jedan je od prvih naučnika koji je upotrebio metaforu "Zemlje kao svemirskog broda" (*Earth as a spaceship*). Bilo je to 1965. godine. Planeta je, po njemu, mali, zatvoreni sistem, pretrpan stanovništvom, koji mora da bude upravljani zajednički i sa stanovništa celine, a ne iz partikularnih uglova i interesa. Mora se reciklirati, ne može se zagađivati priroda; postali smo svesni da resursi nisu obilni. Čovečanstvu je potrebna nova, napredna tehnologija koja nije bazirana na fosilnim gorivima, već na informacijama, solarnoj energiji, civilnoj nuklearnoj energiji. Nemoguće je pomiriti unutrašnji nasilni sukob sa etikom neophodnom da rukovodi ponašanjem u svemirskom brodu. Takođe, tradicionalno shvaćen suverenitet se ne može uklopiti u ovakav novi sistem koji je naša planeta postala. Mora se, makar ovlaš, svuda kontrolisati populacija, inflacija, ekonomska aktivnost; to je (po Boldingu) spojivo sa demokratijom i slobodom izbora. Vrlo je važno investirati u tehnologiju, nauku, istraživanje prirodnih sila (npr. vulkanizma, zemljotresa, klime, atmosfere, obnovljive energije). Jasno je, kaže Bolding, da jedan svemirski brod mora da vodi računa o svim parametrima koji opisuju njegovo funkcionisanje – zato je potrebno da postoji obaveza prikupljanja i obrade svih podataka u što većem broju oblasti, za planetu kao celinu. Šta Bolding smatra najznačajnijim, to je shvatanje da čovek ne sme da troši svoje oskudne intelektualne i ekonomske resurse na pitanja poput nacionalne odbrane ili drugih stvari niskog stepena prioriteta u odnosu na celokupan ekološki i društveni sistem u kome žive svi ljudi. Za skoro svako pitanje može biti korisna metafora svemirskog broda, pošto treba samo zamisliti da li bi to pitanje imalo značaja u jednom takvom ograničenom i zatvorenom prostoru sa međusobno zavisnom posadom kao što je svemirski brod, i to saznanje primeniti na Zemlju koja sve više takva postaje.

Kenet Bolding kao istraživač mira i sukoba

- Jedan od osnivača Centra za istraživanje rešavanja sukoba i časopisa za rešavanje sukoba (*Journal of Conflict Resolution*) na Univerzitetu u Mičigenu
- Pripadnik druge generacije teoretičara rešavanja sukoba, ali blisko sarađivao i sa Herbertom Kelmanom koji se uzima za predstavnika treće generacije
- Da li je istraživanje mira preraslo u naučnu disciplinu – to pitanje postavlja u svom članku "*Budući pravci u istraživanju mira i sukoba*." Odgovara sa DA na osnovu vrlo

pragmatičnih kriterijuma: 1) da li postoji bibliografija u toj oblasti; 2) može li se organizovati kao nastavni predmet (kurs); 3) može li se održati akademski ispit iz te oblasti; i 4) postoje li specijalizovani časopisi.

- Pokret istraživanja mira je prerastao u naučnu disciplinu
- *Rat je institucija, a ne događaj*
- Institucije su neka vrsta društvenog organizma, imaju svoju dinamiku i evoluciju, to je uvid koji on duguje Opštoj teoriji sistema
- Poređenje rata sa institucijom ropstva – ropstvo je naprosto ukinuto kao institucija
- *Često u ratu više štete pretrpi pobednik* – ovo je pre njega retko uočavano
- Napisao "*12 prijateljskih sporenja sa Johanom Galtungom*", 1977. godine; u tom tekstu napada Galtunga da je njegova ideja strukturnog nasilja nejasna i preobuhvatna, loša kao naučni koncept. "*Strukturno nasilje je sve ono što se Galtungu ne sviđa*". Veza između direktnog i strukturnog nasilja je suviše uprošćena, po Boldingu, jer je ekonomska dinamika drugačija od političke. I inače, Galtunga Bolding smatra kreativnim sociologom, ali sa malo smisla za ekonomiju. Ono što uzrokuje siromaštvo (ekonomski sistem koji ima svoju internu evoluciju) uopšte nije isto što uzrokuje i direktno nasilje; tako široko shvaćen pojam nasilja (kao kod Galtunga) koji se tiče svake štete koja se ljudima čini, postaje više sredstvo za političku mobilizaciju nego akademski model. Osim toga, Bolding napada Galtunga da na neki način robuje svom egalitarizmu, koji (posmatrano iz perspektive evolucije) uopšte nije bez nedostataka. Promena načela trgovine između Centra i periferije neće mnogo pomoći siromašanima – oni mogu pomoći sebi samo ako unaprede produktivnost, što se najbrže čini kroz obrazovanje, tehnologiju i *know-how*.
- Bolding takođe kritikuje pojam pozitivnog mira, iako on prihvata tezu da mir nije samo odsustvo rata; ali, za njega su mir i rat različite faze ljudske interakcije u dinamičnom sistemu suprotstavljenih grupa. Galtungov pozitivan mir je, za Boldinga, previše ambiciozan cilj, jer je mir u izvesnom smislu uvek pozitivan.
- "*Galtungova misao je toliko teško normativna, sve do nivoa da ponekad pati od nedostatka smisla za realnost*".
- Galtung odgovara da možda ima nešto u Boldingovoj kritici, ali da je pojam strukturnog nasilja ključan za studije mira, i da se on mora zadržati kako bi se objasnili uzroci sukoba. Dakle, nejednakost *jeste* uzrok nezadovoljstva i može opravdano dovesti do uspostavljanja zahteva čije će negiranje rezultirati nasiljem, to se mora shvatiti i reći. Inače, naša će teorija biti vrlo konzervativna i neće nam davati mnogo prostora za humanije ekonomske alternative.

- Fokusirao se uglavnom na rat, a ne na tiho nasilje (siromaštvo, glad, marginalizaciju)
- Kritikovao jer ne daje praktična uputstva za eliminisanje vojne moći
- Delo "*Stabilan mir*" iz 1978. godine je značajno za oblast međunarodnih sukoba. Proaktivne politike moraju biti razvijene pošto države ne mogu sebi dozvoliti da se prosto nadaju da će biti mira. Bolding misli da je mir stabilan kad postoji vrlo mala verovatnoća da dođe do rata, odnosno, kada razmišljanja o ratu ne igraju važnu ulogu kao faktor u planovima i strategijama država. Postoji 4 tipa međuodnosa mira i rata – stabilan mir, nestabilan mir, nestabilan rat i stabilan rat. *Za Boldinga ne postoji svodiva lista uzroka sukoba i rata*; postoje samo faktori koji se mogu uzimati kao relevantni u (za ljude) nepotpunoj složenoj multikauzalnoj analizi. Ti faktori mogu biti strukturni, kao što su: politički sistem, ekonomski sistem, prošlost, slike Drugoga; kao i dinamičke varijable poput finansijske krize, trke u naoružanju, demografskih kretanja, represije režima itd. Treći ključan pojam, pored rata i mira, u ovoj knjizi je pravda. *Shvatanje pravde*, naime, *doprinosi opravdanju (legitimisanju) rata ili mira*, i predstavlja jezičak koji okreće klatno opšteg međunarodnog sistema u pravcu jednog od 4 moguća međuodnosa. Elementi koji utiču na percepciju sistema kao pravednog ili nepravednog su: jednakost, solidarnost, opresija, stepen uskraćenja grupa, nivo otuđenja itd. Cilj Boldingovog dela jeste da države približi sistemu stabilnog mira. Do toga se može doći *jedino ako države javno objave i slede principe postepenog i recipročnog smirivanja tenzija*. Nevladine organizacije i pokreti koji se bave rešavanjem sukoba moraju biti podržani, kao i istraživački rad na polju mira i sukoba. Države moraju da pristanu da razvijaju i druge mehanizme i institucije koje će pomoći uspostavljanje stabilnog mira, kao i da se takvo stanje kasnije održava kao pravedno. Ključni uvid Keneta Boldinga, dakle, jeste da države moraju shvatiti da se nasilje ne isplati (da je ono skup, opasan i neefikasan način postizanja ciljeva). Ni u jednom trenutku Bolding ne poziva na revoluciju, niti napada slobodnu trgovinu i univerzalizam prava. U stanju stabilnog mira nisu svi sukobi rešeni, daleko od toga. To je samo stanje u kojem strane u sukobu ne pomišljaju da je preporučljivo i/ili delotvorno koristiti nasilje. Neki autori smatraju da je njegova ideja bila da, na vrhuncu Hladnog rata, pokaže kako je neophodno proširiti bezbednosnu zajednicu u kakvoj se nalaze Zapadna Evropa i SAD na celu međunarodnu arenu. Nešto slično su kasnije govorili teoretičari poput Roberta Kiohejna i Džozefa Naja.
- *Njegova teorija mira je konzervativna!*
- On je bio utopista, ali i vizionar, njegove ideje o uređenju sveta su vrlo upotrebljive u debatama, strategijama i razgovorima o pravcu svekolikog razvoja
- U knjizi "*Sukob i odbrana*", nastaloj šezdesetih godina, Bolding argumentuje da je nacionalna država ne samo u padu, nego da je siguran da će postati izlišna. Time biva jedan od prvih naučnika koji je ispravno prognozirao pojedine procese koji se sa

državom u doba globalizacije dešavaju. *Rat je inherentan sistemu suverenih država; njega je moguće prevazići i ostaviti za sobom kao "slepo crevo" društvenog razvoja* samo ako se reformiše međunarodni sistem, ojačaju nadnacionalne organizacije, kao i kroz informatičku revoluciju i napredak istraživanja po bazama podataka.

- Zajedno sa Kvinsi Rajtom, Bolding se zalagao za stvaranje Svetskog obaveštajnog centra, ustanove koja bi se bavila analizama sukoba na osnovu empirijskih podataka, i služila kao sistem za rano upozoravanje. Države bi bile dužne da daju podatke tom Centru (kako političke, pravne, ekonomske, tako i svakodnevnne, trivijalne prirode), ali bi i nauka radila za njega, a on bi imao svoje ispostave, slične metereološkim stanicama. Čak su i izrazi preuzeti iz meteorologije – istraživači mira bi prikupljali podatke i, na osnovu teorija, predviđali vrednosti "društvenog pritiska i temperature". Informacije o oružanim pobunama, napadima, terorizmu su već dokaz bolesti, zato je potrebno reagovati ranije. Ideja, međutim, nije urodila plodom.
- Napisao "Predlog programa istraživanja u istoriji mira" (1989.), u kome kaže da su ljudi poklonili nesrazmerno veliki broj dela i istraživanja ratu, s obzirom na to da na sve aktivnosti koje imaju veze sa ratom u proseku otpada svega 10 do 15 odsto vremena u ljudskim životima. Zato se treba posvetiti istraživanju mira. Bolding sve što nije rat zove *inkluzivnim mirom*, ili periodima inkluzivnog mira. Najveći deo vremena se ljudi u njemu nalaze (kada rade, seju, prodaju, gaje decu, zabavljaju se). U inkluzivnom miru ima sukoba, ali nema nasilja (bar ne onog što bi Bolding nazvao nasiljem). Istoričari moraju posebno promeniti svoj pristup prošlosti, i insistirati na miru kao pravilu, a ratu kao izuzetku. Uzorak materijalnih dokaza koji istoričari imaju na raspolaganju je pristrasan – npr. veći je broj ratnika čije se ime i biografija znaju nego zemljoradnika. To je zamka u koju se istoričari hvataju, naglašavajući time samo destruktivne periode prošlosti. Oni pišu o onome što nađu, a nađu uglavnom nešto što je ostatak dramatičnih, opasnih i kataklizmičnih događaja. Bolding umesto ovoga savetuje istraživanje perioda inkluzivnog mira, poput istraživanja prvih ljudskih naselja, seoba, poljoprivredne proizvodnje, promena u saobraćaju i transportu, religija i njihove moći ubeđivanja, ekonomskog napretka uprkos vojnom porazu, transformacije slike o državi ili naciji (Švedska od agresivnog osvajača do miroljubivog neutralnog posrednika), troškove imperije ili ratne industrije, istoriju mirovnih pokreta i ideja o nenasilju pre XIX veka, bezbednosne zajednice itd. To bi bila prava istorija, koja bi trebalo da saraduje manje sa vojnom naukom, a više sa antropologijom, sociologijom, ekonomijom.
- Veliki je protivnik nuklearnog oružja, i u svojim delima i praktično se zalagao za svet slobodan od oružja za masovno uništenje. Poredio je nuklearni svet sa svetom pred kraj Srednjeg veka kad je izumljen barut – tada je za kratko vreme čitav politički i ekonomski sistem uništen, i iz feudalizma se prešlo u svet nacionalnih država. Dakle, promena u ratnoj tehnologiji može iz korena reformisati društva. Međutim, ako bi

sada došlo do upotrebe nuklearnog oružja, ne bi se prešlo u neku novu fazu razvoja, već bi nastalo totalno istrebljenje. To je zato jer je razorna moć ovog oružja takva da bi ono osiguralo uništenje protivnika, dok bi protivnici vrlo verovatno uništili onoga ko bi ga prvi upotrebio. Čim postoji verovatnoća da će ono biti upotrebljeno, može se pretpostaviti da će se to konačno nekada i desiti – zato se ne sme verovati teorijama koje tvrde da ovo oružje stabilizuje međunarodni poredak. Ne, ono ga ugrožava.

- *Objektivni nacionalni interes je besmislica!*
- U članku "Organizacija i sukob", Bolding poredi konkurenciju među preduzećima sa sukobom među pojedincima; svestan je, međutim, i nekih ograničenosti ove komparacije. Sukob posmatra kao sistem interagujućih sistema (ljudi, organizacija). Sukobi širenja (*expansion conflicts*) dešavaju se kada dva ili više aktera u sistemu (koji su i sami sistemi) teže da se prošire u neku neokupiranu oblast (teritoriju, tržište). Jedino dogovor o preraspodeli uloga među akterima ili proširenje arene u kojoj se sukob odigrava mogu uspešno rešiti sukobe širenja. Npr. kolonijalizam je odložio rat među evropskim silama (jer se teritorija za podelu povećala), ali i to samo za kratko jer je geografska ekspanzija ipak bila ograničena. Ako nema uvećanja kolača koji daje mogućnost za rast, i nema dogovora aktera, prećutnog ili izričitog, o kontrakcijama i preusmeravanjima onda će tzv. *pritisak širenja* neminovno dovesti do intenzifikacije sukoba. Takođe, jedna od mogućnosti je da akteri jednostavno iz nekog razloga prestanu da osećaju pritisak širenja (*expansion pressure*), što je moguće ili ako se tako svesno odluči (promenom slike o sebi), ili usled određenih spoljašnjih okolnosti.
- U istom radu Bolding sukobe okvirno deli na tri vrste: 1) ekonomske (sukobe spornih pitanja); 2) interakcione (koji nastaju uzajamnim reakcijama strana na ponašanje suparnika); i 3) unutrašnje (koji nastaju kada različite sile privlačenja i odbijanja postoje u jednom istom akteru). Primer prve vrste sukoba su ratovi za teritoriju ili konkurencija na tržištu, a kao primer druge vrste uzima se bezbednosna dilema ili trka u naoružanju. Treća vrsta sukoba je interna, i metaforički je prikazana Buridanovim magarcem. Iako imaju različite dinamike, sve tri vrste su povezane na način da se unutrašnji sukob uvek može preliti na druge dve vrste. To je pogotovo slučaj ako se radi o nekom balansu odbijanja (dakle, o mržnji, o izbegavanju onoga što nam se ne sviđa, pre nego o privlačenju onoga što nam se sviđa).
- Bolding kaže da je ključ rešavanja sukoba *izbegavanje* (misli se u suštini na izbegavanje nasilja). Ako to nije moguće, pribegava se smanjenju intenziteta sukoba, ili proširenju polja u kome strane u sukobu nastupaju. Takođe, sukob se može rešiti i stvaranjem nadkriljujućih organizacija, koje okupljaju ranije suparnike u potrazi za nekim zajedničkim ciljem. *Konačno, uvek je uzrok nasilja i intenzifikacije sukoba u psihološkim procesima formiranja slike o sebi i drugima.*

- Pisao o značaju "nacionalnih slika" (*national images*) na međunarodnu politiku; svaka država i nacija formiraju određeni imidž o sebi i drugima; na ponašanje više utiče kako oni vide svet, nego kakav svet zaista jeste. Obrazovni sistemi (programi istorije i geografije posebno), pored porodice i vaspitanja, održavaju ovakav pogled na svet. Svaki pojedinac gaji neku sliku o svojoj državi, ali moćni pojedinci više utiču na njen generalni izgled; u demokratskim državama slika države u narodu (masi) ima tendenciju približavanja sa slikom koja se emituje spolja i koja se može prepoznati u političkim odlukama. Ekskluzivnost teritorije je prva karakteristika tih psiholoških imidža, zatim slede percepcije o prijateljstvu i neprijateljstvu, snaga države itd. Dijagram prijateljstva odnosno neprijateljstva teži recipročnosti. Za svakog pojedinačnog aktera može se okvirno izračunati i tzv. *afekcioni balans*, i *afekcioni doprinos*, koji mere koja je rezultanta njegovog odnosa sa drugima, kao i koliko međunarodni poredak trpi/dobija od njegovih funkcija (ne)prijateljstva uzrokovanih nacionalnim imidžima. Međunarodni poredak je skoro uvek nestabilan. Realne protivrečnosti su isto ili skoro isto sklone modifikaciji i prevazilaženju kao i psihološke, ustvari, svaka je protivrečnost manje ili više psihološka. Potrebna je, po Boldingu, tzv. *sofistikacija* nacionalnih slika, kako bi se međunarodnom sistemu pristupilo kao celini i iz perspektiva drugih, a ne samo iz sopstvenih perspektiva, ili perspektiva sopstvene države i nacije. Imidži međunarodnih aktera ne smeju biti posmatrani kao prirodni.
- Kenet Bolding kaže da su mnogi uvidi iz teorije igara (Nojman, Morgenštern), socijalne psihologije (Šerif, Kelman), kao i iz pojedinačnih istraživanja (Rajt, Ričardson, Lenc, u Evropi Johan Galtung i Alva Mirdal) doprineli razvoju studija mira i sukoba. Po njemu je nauka o sukobima neophodan deo nauke o ponašanju i nauke o sistemima, dok je istraživanje mira (ili rešavanja sukoba) samo njen normativni deo. Tvrdio je da svaki napredak tehnologije povećava potrebu za stabilnim mirom
- Nekoliko zanimljivih predloga takođe potiču od Boldinga – on je predlagao mladoj disciplini da istraži i pitanja koja su često bila zapostavljena: a) *pitanje tabua* (tj. zašto ljudi u sukobu nešto ne rade, čega se gnušaju i gde postavljaju granicu ponašanja); b) *pitanje identiteta* (odnosno, kako se menja slika čoveka o sebi i svojoj ulozi u sukobu); c) *pitanje distribucije moći i blagostanja* itd. Što se tiče blagostanja, nije bio siguran da je ono objektivno, a pogotovo merljivo (kao što smatraju marksisti), ali nije isključivao potrebu za istraživanjem u tom pravcu. Savetovao je državama da razvijaju strategiju mira, a ne samo odbrane.
- U članku "Jednakost i sukob" iz 1973. godine, Bolding piše da *nejednakost unutar država u mnogome zavisi od nasledstva, ne samo svojine, već i ugleda i kulture*. Nasledstvo i životna istorija su ključni parametri onoga što ljudi imaju, i na osnovu čega se jednakost utvrđuje. Jednakost se povećava ako se ljudi preorijentišu na integrativnu moć, a napuste moć zasnovanu na pretnjama i prisili. Svetska jednakost

će se postići razvojem svesti o zajedništvu čovečanstva. Da bi se nejednakosti smanjile, mora se razumeti sistemski dinamika koja ga prouzrokuje, a ne samo da se tvrdi da ona mora nestati. Ekonomija se mora razumeti, inače će postupci predviđeni da smanje nejednakost zapravo nju uvećati. Bolding pokazuje na primeru nizova brojeva kako različiti načini merenja (kumulativni, standardna devijacija, količnički) mogu različito definisati koji je niz jednakiji od kojeg. Posebno je teško utvrditi jednakost kad je reč i o kvalitativnim veličinama, a ne samo o kvantitativnim. Takođe, po njemu, svaki razvoj proizvodi nejednakost kroz određeno vreme. To ne znači, međutim, da je nejednakost uvek legitimna, ona to nije uvek, a pogotovo ako je ekstremna. Ona je jedan od glavnih okidača društvene dinamike. Jednakost je element pravde, a pravda je kao Sveti gral – čak i da se nikad ne dosegne, ona služi kao orijentir i popravljiva organizaciju u društvu. Poreski sistem može puno uticati na društvenu jednakost. Sukob je i uzrok i posledica nejednakosti. Da li će nejednakost proizvesti sukob zavisi od stepena legitimacije nejednakosti u konkretnom društvu – negde se ona više, negde manje toleriše. Revolucije retko smanjuju nejednakost, već češće samo smenjuju grupu ili klasu koja je na vrhu. Spiralu sukoba i nejednakosti može prekinuti samo jačanje zajedništva, identifikacija sa grupama i zajednicama, kao i širim društvom, poreska reforma, kao i razvoj ekonomije poklanjanja, ostavštine i zadužbinarstva. Nenasilje potčinjenih slojeva je efikasnije od njihovog nasilja u njihovom putu ka jednakosti. Ono što je sigurno, po Boldingu, jeste da bez osećanja zajednice nema jednakosti, zato je jednakost na svetskom nivou tek u fazi ideje. Nažalost, ponekad se osećanje zajedništva rađa tek sa zajedničkim neprijateljem. Glavni predlog – snaženje integrativne moći i grupnih identiteta.

- U veoma značajnom tekstu "Da li je mir istraživ?", Bolding objašnjava kako je pokret za istraživanje mira u Americi i Kanadi tada tek bio u začetku, ali da je vrlo važno da se dalje razvija. On pobija argumente da se mir ne može istraživati i da je istraživanje o miru nemoralno. To čini stoga što je u to vreme bilo puno prigovora u vezi sa mogućnošću (pogotovo empirijske) nauke o miru, kao i sa potrebom da se ulaže u takvo istraživanje. Ako metodologija nije dobra, to je po njemu razlog da se ona poboljšava, a ne da se napušta čitav istraživački poduhvat. U društvenim sistemima, ne može se sa sigurnošću znati šta će se događati, jer je nemoguće odrediti sve parametre, a i kad bi to bilo moguće, *sama teorija bi uticala na taj sistem*; međutim, to ne znači da se ne može znati više nego što se sada zna. Prvi korak mora da bude određenje sistema čiji je mir element (svojstvo). Bolding kaže da je *mir svojstvo sistema sukoba (konfliktnog sistema)*. Mir predstavlja silu koja odbija dinamiku sistema od prelaska granice celovitosti – od njegovog prelaska u drugi sistem ili odlaska u pravcu iz koga nema povratka. Sledeća stvar koja je neophodna jeste da se odredi pravac u kome se konkretni sistem kreće, i koliko je on daleko od svojih granica koje se žele izbeći. Politikologija zaostaje za ekonomijom u prikupljanju podataka ove vrste; ne može se argumentovati npr. da depresija ili inflacija nisu

nastupile, dok se svaki stav oko stanja poretka u određenoj zemlji može braniti (najčešće jer diplomate i obavještajne agencije imaju loš uzorak i prenose dezinformacije). Dakle, neophodno je razviti sisteme upozoravanja bazirane na statistici, kako bi se znalo kada se približava opasnost (depresija poverenja, u konačnome rat). Oni bi obavezno konsultovali medije, kao i širi uzorak populacije.

- U pomenutom radu Bolding takođe poziva na dalji teorijski rad u oblasti istraživanja mira; on je uveren da će "*Njutn, Kopernik ili Ajnštajn mirovne nauke tek doći*". Intelktualni je prioritet da se tako nešto i forsira. Treba poseban naglasak staviti na sisteme poput Skandinavije, sindikalno-industrijske odnose u razvijenim državama itd., jer su oni već blizu stabilnog mira. On misli da se njihova glavna prednost sastoji u tome što su *napuštene percepcije pretnje među stranama u sukobu*. Imao je osećaj da će svetski stabilan mir biti postignut tek svetskom vladom, ali je žalio što je to izgledalo nemoguće (tekst je pisan u doba najveće napetosti Hladnog rata). Ideološke borbe se mogu prevazići kad se stvore nove granice sistema koje bi ga pretvorile u sistem bez nasilja. Šta još treba istraživati, po Boldingu: a) sisteme međudržavnog komuniciranja; b) proces donošenja odluka u međunarodnim odnosima; c) svetsko pravo; d) tehnička pitanja razoružanja, kontrole oružja, njihovih inspekcija; e) sam proces pregovaranja itd. Boldinga čudi zašto se ova istraživanja retko sprovode, s obzirom na njihov značaj, ali to objašnjava nacionalnim karakterom koji je baziran na poredama i agresiji, i, drugo, pogrešnom identifikacijom sistema u kome se problem nalazi. Obično se problem rata rešava kao da je u prirodnom sistemu, dakle kao da je to pitanje tehnike, tehnologije, naoružanja, a to nije tačno. On je isključivo problem društvenih sistema. Postoji opasna predrasuda da istraživanje u društvenim sistemima nije potrebno, da je to nešto što svako zna, što se podrazumeva. To je, međutim, potpuno pogrešno – istraživanje rata i mira kao društvenih sistema je neophodno. Nema zamene za društvene nauke!